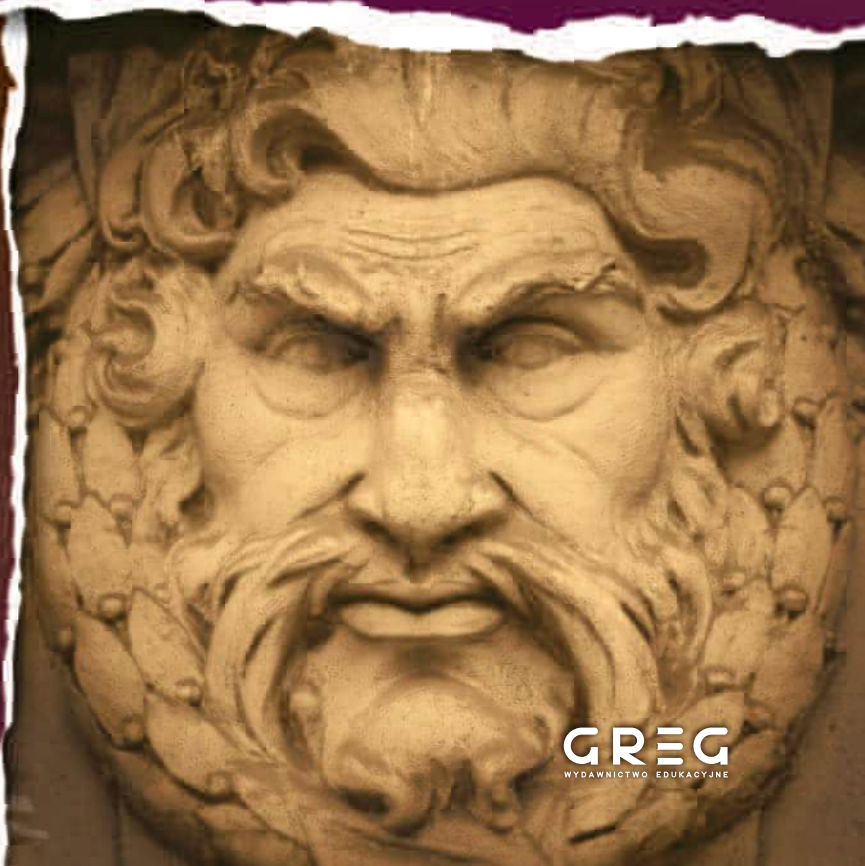

polecane przez
egzaminatorów

**pewniak
na teście**

Mitologia

Greków i Rzymian

GRĘG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Tytuł:
Mitologia

Autorki opracowania:
Anna Popławska
Lucyna Szary

Korekta:
Małgorzata Kosińska
Agnieszka Woźny
Maria Zagnińska

Okładka:
Aleksandra Zimoch

Ilustracja na okładce:
Shutterstock / Zwiebackesser

Dobór ilustracji:
Norbert Kraft

ISBN 978-83-7517-082-5

Wydanie IV

Copyright by Wydawnictwo GREG®

2025

Wydawnictwo GREG®
31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B
tel. 12 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG®
zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.
Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Skład i łamanie:
BROS

POCZĄTEK ŚWIATA, NARODZINY PIERWSZYCH BOGÓW

Ἦ τοι μὲν πρόπιστα Χάος γένετο¹... Na początku był **Chaos**. Tak pisał Hezjod w *Teogonii*. Na początku był Chaos i Chaos był początkiem wszystkiego. Z niego – z bezkształtnej masy, skrywającej w sobie wszystkie możliwości, wyłoniło się pierwsze pokolenie bogów, wśród których królowali **Uranos** i **Gaja**, czyli Niebo i Ziemia. Ich dziećmi byli **tytani** (ta nazwa obejmowała nie tylko dzieci Uranosa i Gai, ale też dzieci ich dzieci: tytani rodzili tytaniów), z najstarszym Okeanosem na czele (pozostali tytani, wymienieni przez Hezjoda to Kojos, Krios, Hyperion, Japetos i Kronos oraz tytanki – Theja, Reja, Temis, Mnemosyne, Fojbe i Tethys). Potem Gaja urodziła wielkich jednookich **kiklopów** (cyklopów – Brontesa, Argesa i Steropesa) i potężnych olbrzymów **hekontchejrów** (sturękich) – Ajgajona-Briareusa, Kottosa i Gyesa. Dzieci te nie bardzo podobały się Uranosowi. Niezadowolony z takiego potomstwa ojciec strącił je do **Tartaru**, otchłani, która też wynurzyła się z Chaosu, tak jak **Ereb** i czarna **Noc**, a także **Eros**, najpiękniejszy z nieśmiertelnych, władający duszami bogów i ludzi. Niebo starożytnych było tak wysokie, że zrzucone z jego wysokości kowadło leciałoby dziewięć dni i dziewięć nocy, nim wreszcie dotknęłoby powierzchni ziemi. Gdyby to samo kowadło wrzucono do Tartaru, leciałoby jeszcze dłużej. W otchłani panować miała noc potrójna.

Powstanie
świata

Gaja nie pogodziła się z surowym losem swoich dzieci. Wielkie, nieforemne, pokraczne – kochała je wszystkie. Dlatego postanowiła obalić Uranosa. Zwróciła się o pomoc do swoich tytanów i tytaniczek, którzy dotąd cieszyli się światłem słonecznym:

– Które z was ośmieli się strącić ojca-tyrana z tronu?

Strach padł na dzieci, jeden tylko – najmłodszy **Kronos** – odważył się pomścić braci. Wziął ostry sierp i zaczął się na ojca, gdy ten znużony położył się obok swej małżonki Gai. Wtedy Kronos chwycił genitalia Uranosa lewą ręką, a uzbrojoną w sierp prawicą zamachnął się i... wykastrował ojca. W ten sposób pozbawił go możliwości przekazywania życia, a zatem i władzy.

¹ Czytaj „He toi men protista Chaos geneto...”. (Hesiod, *Teogonia*).

Tajgete, jedna z Plejad	Lacedemon, mityczny założyciel Sparty
Talia, wnuczka Hefajstosa	Paliki, Palaki – bliźnięta, sycylijskie bóstwa chtoniczne (świata podziemnego)
Ate (?)	Litai – „modlące się”, córki Ate
Eris – Niezgoda	Tyche – personifikacja losu
Nieznana matka	Ate – personifikacja zaślepienia

HERA (JUNONA)

Hera – żona, a zarazem siostra Dzeusa była królową nieba i nigdy nie dawała o tym zapomnieć ani ludziom, ani bogom. Jeździła rydwanem, zaprzężonym w swoje ptaki – **pawie**, powożonym przez boską posłankę – Iris. Hera była dumna, wysoka, piękna – legendy mówiły, że to ona, a nie Afrodyta, była (obiektywnie) najpiękniejszą boginią. Jej ciemne oczy, które poeci przyrównywali do oczu jałówki (zwać Herę „wolooką”) miawały bardzo surowy wyraz, zwłaszcza wtedy, gdy wzrok bogini padał na kochanki i dzieci jej boskiego małżonka. Historie Latony, Semele, Io czy opowieść o prześladowaniach, jakie spotkały Heraklesa, świadczą o perfidii i złośliwości, z jaką Hera ścigała wybranki swego męża i ich dzieci.

Miała z Dzeusem czworo dzieci: **Aresa** – boga wojny, **Hefajstosa** – boskiego kowala, **Hebe** – boginię młodości i **Ejlejtje** – opiekunkę połoźnic. Jako żona Hera była kłótniwa, wręcz nieznośna. Spiskowała, knuła intrygi, nieustannie suszyła głowę kochliwemu mężowi. Dzeus ulegał jej dla świętego spokoju, jednak niekiedy tracił cierpliwość – jak wtedy, gdy uwiązał ją za ręce złotymi kajdanami u szczytu Olimpu, przywiązując do nóg ciężkie kowadła...

Była bardzo próżna. Biada śmiertelnej kobiecie, która ośmieliłaby się równać z nią pięknosciami! Nieszczęsne córki króla Tirynsu, Projtosa tylko raz wspomniały, że dorównują jej urodą – Hera zesłała na nie szaleństwo. Obląkane wędrowały po lasach zarażając inne kobiety swoim szałem⁴. Jeszcze gorszy los spotkał córki pewnego kapłana. Za zarozumiałstwo zmieniła je w stopnie świątyni – otdąd ich ojciec każdego dnia deptać musiał zmienione w głązki ciała dzieci.

Dojrzała uroda Hery przypadła zwłaszcza do gustu **Iksjonowi**, królowi Lapidów. Zaproszony na Olimp, pijany nektarem zapragnął bogini. Dzeus postanowił zakpić ze śmiertelnika, podsuwając mu Nefele – chmurę, uformowaną na kształt i podobieństwo Hery. Ze związku Iksjona i Nefele zrodziły się centaury.

Iksjon strącony został piorunem do Tartaru, gdzie odbywał wieczną karę. Przywiązany do ognistego koła wirował bez końca, podczas gdy kolejne obroty gruchotały jego kości.

⁴ Według innej wersji tego mitu, szaleństwo zesłał na Projtody Dionizos.

Do Hery modliły się przede wszystkim kobiety i to zarówno mężatki, jak i panny. Królowa niebios miała świątynie w każdym mieście (szczególnie czczono ją na Samos, w Argos i Sparcie). W Olimpii, nieopodal jej świątyni odbywały się co pięć lat igrzyska, w których brały udział dziewczęta. Zwycięzcy otrzymywała gałązkę oliwną i kawał pieczeni z ofiary. Herę ukazywano jako stateczną matronę, siedzącą na tronie, z owocem granatu (symbolem płodności) w prawej ręce i berłem z kukułką (ptak poświęcony Herze) w lewej. Na głowie nosiła bogini diadem symbolizujący jej władzę królewską.

Hera – atrybuty

ATENA (MINERWA)

Pewnego razu Dzeusa strasznie rozboleła głowa. Wyczerpany wezwał do siebie boskiego kowala, Hefajstosa i rozkazał, by olbrzymim toporem rozłupał mu głowę. Hefajstos zdumiał się niesłychanie, jednak władca bogów krzyknął:

– Tnij!

Hefajstos uderzył z całą mocą, a wtedy z roztrzaskanej głowy Dzeusa wyskoczyła potężna dziewczyna w pełnej zbroi. Była to **Atena**, bogini wojny i mądrości, najwaleczniejsze i najukochańsze dziecko Dzeusa, jedyne, któremu niekiedy używał piorunu.

Atena

Jeden z mitów opowiadał, że Atena była córką **Metis** – Tytanii, patronki mądrości i sprytu. Metis miała być pierwszą żoną Dzeusa, jednak władca bogów, wiedząc, że dzieci zrodzone z tego związku będą bardzo potężne, pożarł ciężarną Metis. Zachował w sobie męski pierwiastek, pozwolił natomiast wzrosnąć żeńskiej cząstce – Atenie.

Bogini, wielka, waleczna i surowa, nie interesowała się mężczyznami. Nie pragnęła miłości. Pokochała wiedzę, naukę i wszelkie rzemiosło. Patronowała filozofom i uczonym. Lubiła wojnę, ale niemal wyłącznie wojnę obronną, sprawiedliwą.

Z wszystkich rzemiosł najbardziej upodobała sobie bogini tkanie i wyszywanie. Wśród bogiń nie miała konkurencji, jednak na ziemi rzucono jej niegdyś wyzwanie. Uczyniła to **Arachne**, prosta dziewczyna, która, jak podaje Owidiusz „ani miejscem urodzenia, ani rodem, jedynie własną sztuką się wslawiła” (niektórzy badacze mitów czynią jednak z Arachne księżniczkę). Arachne twierdziła, że swoim kunsztem nie ustępuje samej bogini. Atena, ceniąc talent tkaczki, zmieniła się w siwiuteńką staruszkę i próbowała nakłonić ją do poprawy.

Mit o Arachne

– Moja córko, przeżyłam wiele, niejedno widziałam. Posłuchaj mej rady – odmień zachwał swe słowa. Jesteś mistrzynią – wśród ludzi. Nie chciej mierzyć się z boginią...

Znieruchomiały palce dziewczyny nad krosnem.

– W jednym masz słuszność – jesteś stara! Zachowaj swe cenne rady dla córki lub synowej, bo ze mną sama Atena nie śmie stanąć do zawodów...

– Nieprawda! – krzyknęła bogini, zrzucając przebranie.

Demeter – misteria

świętych tajemnic. Na wzgórzu, na którym to uczyniła, ludzie wybudowali potem świątynię Demeter. Każdego roku, we wrześniu (miesiącu zwanym Boedromionem), odprawiano tam **misteria**.

Każdego roku do Eleuzis szły z Aten uroczyste procesje kapłanów, urzędników, obywateli. W uroczystościach uczestniczyli również cudzoziemcy, a nawet niewolnicy (wykluczano tylko barbarzyńców oraz zbrodniarzy). Wszyscy podążali za wozem, pełnym „rzeczy świętych”, wizerunków niezwykłych bóstw, dziwnych symboli... Kiedy procesja docierała do świątyni, przez jej wrota mogli przejść wyłącznie wtajemniczeni, po okresie wyrzeczeń i nakazanego postu. Dla profanów (czyli niewtajemniczonych) wstęp był wzbroniony. Wtajemniczeni wchodziłi do **telesterionu**, wielkiego budynku, w którym mogło się zmieścić nawet kilka tysięcy ludzi. Tam kapłan pokazywał wtajemniczonym świętości.

Podczas owych niezwykłych uroczystości odgrywano dramat, przedstawiający losy Demeter, jej cierpienie po stracie córki, jej wędrówkę i poszukiwania, dzieje Persefony, która wraz z Hadesem zasiadła na tronie królestwa podziemi, wreszcie ponowne połączenie z matką. Atmosferę grozy podsyczał mrok świątyni, kontrastujący z nietrwałym światłem, omiatającym posąg bogini; odgłosy burzy i gromów. Gdy wreszcie zapadała cisza, oczom zebranych ukazywał się przedziwny widok. Kapłan otwierał kolejne wrota i pokazywał owocujący sad oświetlony pochodniami. Recytował przy tym święte prawa i tłumaczył tajemnice życia i śmierci.

Demeter była boginią życia, Persefona – boginią śmierci. Jeden z wizerunków Demeter przedstawiał ją jako kobietę z końską głową, z gołębiem w jednej, a delfinem w drugiej ręce. Atrybuty Demeter i Persefony to kłosa zbóż i maki, narcyz oraz owoc granatu. Poświęcano im w ofierze krowy i maciory.

DIONIZOS (BACHUS)

Dionizos to bóg wina, wegetacji, radosnego świętowania i uczt. Jego ojcem był sam Dzeus gromowładny, a matką **Semele**, śmiertelniczka, córka tebańskiego króla Kadmosa. Semele ubłagała Dzeusa, by ukazał jej się w swej boskiej postaci. Władca bogów uczynił to niechętnie – wiedział, że ludzie nie mogą oglądać prawdziwego oblicza bogów. Semele spłonęła od blasku Dzeusa. Przed śmiercią wydała jednak na świat syna – **Dionizosa**.

Legenda mówiła, że Dzeus zdołał w ostatniej chwili wydobyć małego Dionizosa z łona Semele, po czym zaszły go w swoim własnym udzie. Dopiero kiedy nadszedł odpowiedni czas, Dionizos wyszedł na świat i narodził się po raz drugi. Dzeus długo się zastanawiał nad tym, komu powierzyć opiekę nad synem. Wreszcie postanowił, że przekaze Dionizosa Hermesowi. Sprytny posłaniec bogów oddał malucha Atamasowi i Ino, królowi i królowej beockiego miasta Orchomenos. W mniemaniu Hermesa był to doskonały wybór – kto lepiej zastąpiłby matkę małemu Dionizosowi niż ciocia

Dionizos na okręcie otoczony przez delfiny.
Kyliks czarnofigurowy, VI w. przed Chrystusem.

Tezeusz był bardzo odważny, szlachetny i prawy – dobrowolnie zgłosił się do transportu ofiar dla Minotaura, gdyż chciał uwolnić świat od potwora. Jako mały chłopiec poznał Heraklesa i od tej pory stał się on dla niego wzorem siły i męstwa. Niestety pełne chwały życie Tezeusza zakończyło się niechlubnie – bohater zapragnął wychować sobie na żonę Helenę i porwał ją jako siedmioletnią dziewczynkę. Za to został skazany na wygnanie. Historia ta przestrzega przed pychą i przeświadczeniem o własnych nieograniczonych możliwościach i uczy, że zasad współżycia społecznego nie wolno łamać, gdyż zawsze obraca się to przeciwko nam.

Mit o Orfeuszu i Eurydyce

Orfeusz był królem Tracji i jednocześnie genialnym poetą i śpiewakiem. Jego śpiew i gra na lirze miały zniewalającą moc, wzruszała nie tylko ludzi i zwierzęta, ale nawet skały i drzewa. Uczestniczył w wyprawie Argonautów, podczas której swą muzyką uciszał wzburzone fale morza. Słodyczą głosu przewyższał Syreny. Po powrocie z Kolchidy poślubił piękną nimfę Eurydykę. Małżonkowie bardzo się kochali. Ich szczęście małżonków przerwała śmierć Eurydyki ukąszonej przez żmiję. Zrozpaczony Orfeusz udał się na poszukiwanie ukochanej do krainy umarłych. Swą grą zdołał oczarować Charona i psa Cerbera, że wpuścili go żywego do królestwa cieni. Następnie wzruszył samego Hadesa, że ten zgodził się, aby Eurydyka wróciła razem z mężem na ziemię. Postawił jednak warunek: Eurydyka będzie iść przez królestwo cieni z Hermesem za Orfeuszem, a Orfeusz nie może odwrócić się i spojrzeć na żonę przed opuszczeniem podziemi. Orfeusz nie zdołał dotrzymać przyrzeczenia – obejrzał się, aby upewnić się, czy Eurydyka na pewno kroczy za nim, czy Hades nie zdradził z niego. Wtedy Hermes zatrzymał Eurydykę, która musiała zostać w królestwie Hadesa, a Orfeusz wyszedł sam na ziemię. Istnieją różne wersje mitu związane ze śmiercią króla Tracji: ukazywano go jako ofiarę menad czy bachantek z orszaku Dionizosa lub Zeusa, który zabił go piorunem.

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

Mit o Jazonie i poszukiwaniu złotego runa

Jazon był synem króla Tesalii, Ajzona, którego tronu pozbawił jego własny brat, a wuj chłopca – Pelias. Wychowywał go centaur Chejron. Jazon wyrósł na przystojnego i odważnego młodzieńca i postanowił upomnieć się o należny mu tron. W drodze do Tesalii zgubił w mule rzeki jeden sandał i dotarł do miasta częściowo bosy. To przeraziło Peliasa, któremu wyrocznia nakazała strzec się człowieka w jednym bucie jako tego, który odbierze mu tron. Aby pozbyć się młodzieńca, wysłał go na śmiertelnie niebezpieczną wyprawę – po złote runo, znajdujące się w świętym gaju w Kolchidzie i należące do króla Ajetesza. Jazon pragnął sławy, więc zebrał grupę największych herosów, którzy popłynęli razem z nim na specjalnie zbudowanym do tego celu okręcie o nazwie Argo. Po drodze bohaterowie przeżyli wiele niebezpiecznych przygód, a w zdobyciu runa pomogła Jazonowi córka Ajetesza, czarodziejka Medea, która zakochała się w przybyszcu i została jego żoną. Była ona jednak okrutna

i niebezpieczna, znała potężne czary, którymi odmłodziła Ajzona i sprawiła, że córki króla Peliasa zabiły ojca. Po śmierci Peliasa Jazon musiał uciekać do Koryntu, gdzie zakochała się w nim królowna Kreuza. Jazonowi podobała się bardziej niż Medea, powiedział więc żonie, że ich ślub był nieważny, i nakazał odejść, zostawiając synów. Medea pozornie przyjęła to bardzo spokojnie, podarowała nawet Kreuzie przepiękną suknię ślubną... ale suknia okazała się zatruta i królowna zmarła, a razem z nią zginął jej ojciec, który próbował ją ratować. Medea zaś zabiła synów swoich i Jazona, po czym uciekła. Dalsze losy Jazona nie są jasne.

Historia poszukiwań złotego runa uważana jest dziś za metaforę zarówno bogactwa i sławy, jak i rzeczy trudnych do zdobycia, ale kuszących, dla których warto ponieść trudy i wyrzeczenia.

WYOBRAŻENIA GREKÓW O BOGACH

Religię starożytnych Greków cechuje występowanie wielu bogów, boginek, nimf, nereid, driad, bożków większych i mniejszych, ważniejszych i mniej ważnych.

Przyrodzie przypisywano cechy duchowe, każde drzewo, strumień, góra, zjawisko miały swojego boga. Człowiek nie posiadał wiedzy o świecie, czuł się bezsilny wobec zjawisk natury, których nie rozumiał, tłumaczył je sobie, nadając im cechy boskie, oddając im cześć, składając ofiary, by zdobyć przychyłność sił nadprzyrodzonych.

Wzrastająca ciekawość świata, pragnienie wyjaśniania go oraz wielka wyobraźnia stały się powodem wzbogacania i różnicowania wyobrażeń o bogach. Zaczęto nadawać im cechy ludzkie, wyobrażać ich sobie jako pięknych, dobrze zbudowanych, młodych lub dojrzałych ludzi.

Antropomorfizm i idealizacja postaci bogów – to charakterystyczne cechy wierzeń Greków. Podobieństwo bogów do ludzi (antropomorfizacja) zostało posunięte o wiele dalej, nie dotyczyło jedynie wyglądu. Bogowie posiadali także ludzką psychikę i cechy charakteru. Zeus – władca i ojciec bogów, był popędliwy, gwałtowny, niepomamowany w gniewie, siał postrach wśród bogów i ludzi. Był też bardzo kochliwy, zdradzał żonę nie tylko z boginiami, ale i z wieloma Ziemiankami. Hera – jego żona, była niezmiernie zazdrosna i bezlitośnie mściła się na kochankach męża i dzieciach będących owocami tych związków. Nawet mądra Atena potrafiła być mściwa i bezwzględna, gdy Arachne utkała piękniejsze niż ona płótno.

Oczywiście, nie samymi wadami obdarzali swych bogów Grecy. Zeus był opiekunem całej Hellady, strzegł wolności, troszczył się o plony i pomyślność swego ludu. Hera opiekowała się kobietami i macierzyństwem, Atena nauczyła Greków wielu przydatnych rzeczy. Szczególnym szacunkiem cieszyły się Hestia – opiekunka ogniska domowego i Demeter – bogini rolnictwa, od której zależały pomyślne zbiory. Coroczna rozpacz Demeter po odejściu córki Persefony do męża Hadesa – boga podziemnej krainy zmarłych – i jej radość, gdy córka wracała wiosną, dzięki czemu rozkwitała cała ziemia, latem wydawała plony, by znów umrzeć po odejściu Persefony,

Hermes / Merkury	kupcy, podróżnicy, złodzieje, pasterze, opiekun dróg	kaduceusz, kapelusz ze skrzydłami, sandały ze skrzydłami	Zeus i Maja (nimfa)
Dionizos / Bachus	dzika natura, wino, winna latorośl, płodność	lis, winogrona	Zeus i Semele (kobieta)
Persefona / Kora / Prozerpina	opiekunka dusz zmarłych, królowa krainy umarłych	pochodnia, kwiat maku	Zeus i Demeter
Artemida / Diana	zwierzęta, lasy, góry, łowy, dziewice, rodzące kobiety, księżyc i śmierć	łuk i strzały, łania	Zeus i Latona (tytanida)
Apollo / Apollo	sztuka, muzyka, poezja, piękno, wróżby, słońce i życie	łuk, lira, wawrzyn	Zeus i Latona (tytanida)
Hefajstos / Wulkan	rzemiosło, ogień, bóg kowali i złotników	młot, kowadło	Zeus i Hera

SŁOWNICZEK WAŻNYCH POJĘĆ I POWIEDZEŃ

Asylum – azyl, miejsce bezpiecznego schronienia dla ściganych i prześladowanych.

Argusowe oko (Argosowe oko) – czujne, baczne, podejrzliwe oko lub spojrzenie.

Pewniak
na teście

Ambrozja – cudowny pokarm bogów, zapewniający nieśmiertelność (niektórym śmiertelnikom – np. Syzyfowi – dane było odnowić nim swoje ciało).

Amazonka – Amazonki były legendarnym plemieniem wojowniczych kobiet. Mitologia mówi, iż pochodziły od Aresa oraz najady Harmonii. Amazonki ciągłość rodu utrzymywały poprzez sezonowe spotkania z mężczyznami. Pochodzących z tych związków chłopców albo zabijały, albo haniebnie kaleczyły. Według innej wersji mężczyźni mieszkali z nimi, ale pełnili jedynie funkcje gospodarskie. Kobiety natomiast wojowały i rządziły. Miały obcinać (wypalać lub tylko obwiązywać) sobie prawą pierś, by łatwiej móc napinać cięciwę łuku – stąd też pochodziłaby nazwa (gr. αa – bez, $\mu\alpha\zeta\omicron\varsigma$ *mazos*, a właściwie *mastos* – pierś). Współcześnie określenie „amazonka” może odnosić się albo do kobiety świetnie jeżdżącej konno, albo do niewiasty, którą cechuje niezwykła waleczność. „Amazonki” to również nazwa stowarzyszeń kobiet po mastektomii (usunięciu piersi), które wspierają się wzajemnie.

Aojdowie – bezimienni pieśniarze, opiewający sławne czyny bogów i ludzi. Aojdowie śpiewali przy wtórze formingi i/lub kithary.

Arkadia – mitologiczna kraina na środkowym Peloponezie, gdzie ludzie mieli żyć w wiecznym szczęściu i bez trosce. Nie znali pracy, a pożywienia dostarczała im rodząca wszelkie dobra ziemia.

Atlas – atlasem określamy dzisiaj zbiór map wydanych w formie książki. Nazwa ta pochodzi od wizerunku Atlasa zdobiącego zbiór map wydawanych przez szesnasto-

wiecznego geografa flamandzkiego Gerharda Kremora (Mercatora). Mityczny Atlas był tytanem, skazanym na wieczne podtrzymywanie sklepienia niebieskiego. Atlas pomógł Heraklesowi w wykonaniu jedenastej pracy, czyli przyniesieniu jabłek Hesperyd, które zerwać mógł tylko ktoś nieśmiertelny.

Atrybut – to istotna cecha, właściwość jakiejś osoby, przedmiotu. W mitologii atrybutami nazywamy pewne przedmioty, będące znakiem rozpoznawczym i symbolem funkcji przedstawianej osoby, np. atrybutem Posejдона jest trójząb.

Bakchantki – inaczej menady – opętane dionizyjskim szałem kobiety, przedstawiane z wieńcem winorośli lub bluszczu na rozwianych, zwichrzonych włosach, z tytsem w rękę. Towarzystwo Dionizosa, wprowadzone w szal potrafiły rozszarpać.

Bunt prometejski – bunt przeciwko bogom, Bogu, prawu, wzniesiony w imię bezinteresownej miłości do ludzi, połączony z gotowością oddania życia za sprawę, do której ma się przekonanie.

Cerber – Kerberos, straszliwy trójgłowy pies strzegący Hadesu; współcześnie słowo cerber oznacza strażnika, stróża. Sprowadzenie z Tartaru Cerbera było dwunastą pracą Heraklesa.

Chaos – personifikacja bezkształtnej masy, z której miał powstać świat uporządkowany, czyli kosmos.

Czyn prometejski – związek frazeologiczny określający czyn bohaterski, wielki.

Dytyramb – podniosła pieśń ku czci Dionizosa, opiewająca losy boga. Z dytyrambu miała się wywodzić attycka tragedia.

Dziesiąta muza – współcześnie używa się określenia „dziesiąta muza” w odniesieniu do filmu, bowiem kino okazało się być niezwykle ważnym obszarem intelektualnej i artystycznej aktywności człowieka. Podniesienie filmu do rangi jednej z dziedzin sztuki odbyło się więc, jak widać, także na płaszczyźnie symbolicznej, uznano bowiem, że reżyserzy i aktorzy muszą także mieć swoją własną muzę.

Egida – cudowna tarcza, której nie mógł przebić żaden pocisk. Została zrobiona ze skóry Amaltei – kozy, która wykarmiła Zeusa.

Epigon – głosiciel nieaktualnych, przebrzmiałych idei, haseł, poglądów. Określenie to pochodzi od sprzymierzeńców Alkmaiona, syna obdarzonego wieszczym darem Amfiaraosa, jednego z wyprawy siedmiu przeciw Tebom. Potomkowie tych władców to właśnie Epigonowie.

Fatum – dosłownie: to, co zostało (prze-) powiedziane; los, przeznaczenie. Wola bogów, na którą człowiek nie ma wpływu i nie może jej zmienić.

Feniks z popiołów – wieczne odradzanie się; zmartwychwstanie; żywotność.

Fortuna, los – **Tyche** była boginią ludzkiego losu, człowieczej doli. Bardziej znano jej rzymski odpowiednik – **Fortunę**. W przeciwieństwie do Nemezis, która częściej karała, Tyche kojarzyła się starożytnym Grekom raczej ze szczęściem i wszelką pomyślnością. Można by sięgnąć do następującego zestawienia: o ile człowiek za złe uczynki mógł się spodziewać karzącej interwencji ze strony Nemezis, o tyle za świadczone dobro spotykała go nagroda z ręki Tyche. O zmienności ludzkiego losu, zależnego od

Spis treści

Mitologia grecka i rzymska

Część I. Mity greckie

Rozdział I Powstanie świata	5
Początek świata, narodziny pierwszych bogów	5
Stworzenie człowieka	7
Potop. Deukalion i Pyrra	9
Rozdział II Bogowie Olimpu	10
Na Olimpie	10
Dzeus (Jowisz)	11
Hera (Junona)	16
Atena (Minerwa)	17
Apollo	19
Artemida (Diana)	21
Hermes (Merkury)	23
Hefajstos (Wulkan)	24
Afrodyta (Wenus)	25
Eros (Amor)	28
Charyty (Gracje)	29
Ares (Mars)	29
Eros i Psyche	30
Rozdział III Bogowie powietrza i światła	55
Helios (Sol)	55
Eos (Aurora)	56
Selene (Luna)	57
Iris	58
Podania nieba	58
Wiatry	60
Rozdział IV Bogowie ziemi	61
Hestia (Westa)	61
Demeter (Ceres)	61
Dionizos (Bachus)	64
Pan	69
Syleny	70
Satyrowie (Fauny)	71
Nimfy	71

Asklepios (Eskulap)	72
Rozdział V Królestwo morskie	73
Posejdon	73
Bożkowie morscy	74
Rozdział VI Królestwo piekielne	76
Hades	76
Orfeusz i Eurydyka	77
Rozdział VII Bóstwa losu i spraw ludzkich	79
Eirene (Pax)	79
Hymen	79
Hypnos	80
Mojry (Parki)	80
Nemezis	80
Nike (Wiktoria)	81
Tanatos	81
Temida	82
Tyche (Fortuna)	82
Rozdział VIII Bohaterowie – herosi	83
Mity bohaterskie	83
Herakles (Herkules)	83
Dwanaście prac Heraklesa	84
Dalsze losy Heraklesa	88
Mity ateńskie	89
Tezeusz	91
Mity argolidzkie	95
Tantalos i jego potomkowie	97
Mity tebańskie	100
Mity korynckie	103
Mity lakońskie	104
Mity kreteńskie	105
Łowy na dzika kalidońskiego	106
Przygody Argonautów	108
Historia złotego runa	108
Wyprawa Argonautów	109
Rozdział IX Wojna trojańska	113
Przyczyny wojny trojańskiej	113
Sąd Parysa	114
Uprowadzenie Heleny	115
Zgromadzenie wojsk	115
Ofiara Ifigenii	116
Pod Troją	116

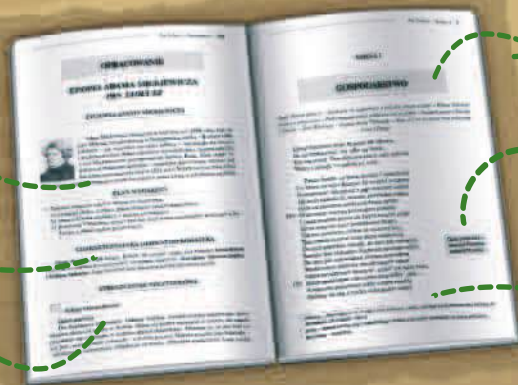
Odprawa posłów greckich	116
Wojna	117
Zmagania bogów	117
<i>Iliada</i>	118
Tarcza Achillesa	123
Dalsze losy bohaterów <i>Iliady</i>	124
Spór o zbroję Achillesa	124
Wykradzenie palladionu	126
Koń trojański	126
Szustoszenie Troi	127
Powroty bohaterów	128
Tułaczka Odyseusza	128
W kraju Kikonów	129
U Lotofagów	129
W kraju Kiklopów – jaskinia Polifema	129
Dalsza tułaczka. Lajstrygonowie i wyspa Eola	130
Kirke	131
Przyzywanie umarłych (Zejście do podziemi)	131
Syreny	132
Skylla (Scylla) i Charybda	132
Wyspa Heliosa	132
Kalipso	132
Scheria – wyspa Feaków	133
Afrodyta i Ares – pieśń Demodoka	136
Na Itace	139

Część II Mity rzymskie

Rozdział I Religia rzymska	143
Wierzenia etruskie	143
Kult duchów przodków i bóstwa domowe	144
Główni bogowie	145
Janus	145
Jowisz, Junona i Minerwa	145
Mars	148
Bóstwa ziemskie, polne, leśne i źródlane	149
Personifikacje (Uosobienia)	151
Obce religie i kultury w Rzymie	151
Kult władców – cesarów	153
Apoteoza	153
Rozdział II Podania rzymskie	154
Tułaczka Eneasza	154
Mīt o powstaniu Rzymu	159

Opracowanie

Mit i mitologia	163
Czas powstania i autorstwo mitów greckich	163
Mity a literatura	167
Mity a religia Greków	169
Czym dla starożytnych Greków była religia?	169
Rodzaje mitów	170
Funkcje mitów	171
Interpretacja wybranych mitów	172
Początek świata	172
Cztery wieki ludzkości	173
Mit o Prometeuszu – dobroczyńcy ludzkości	174
Początki świata w mitologii i <i>Biblii</i> – podobieństwa i różnice	174
Mit o Demeter i Korze	175
Mit o Dedalu i Ikarze	176
Mit o przebiegłym i chytrym Syzyfie	177
Mit o królu Midasie	177
Mit o Tezeuszu	177
Mit o Orfeuszu i Eurydyce	178
Mit o Jazonie i poszukiwaniu złotego runa	178
Wyobrażenia Greków o bogach	179
Herosi i reprezentowane przez nich wartości	181
Archetypy postaw w mitach	183
Najpopularniejsze archetypy	185
Inspiracje mitologiczne w literaturze i sztuce	185
Muzyka	187
Zestawienie bogów greckich	187
Słowniczek ważnych pojęć i powiedzeń	188
Mity rzymskie – najważniejsze wiadomości	195
Założenie miasta Rzym – tułaczka Eneasza oraz bracia Romulus i Remus.	195
Indeks komentarzy do tekstu	197
Ważne mity	197
Ważne postacie	197
Indeks postaci	198
Indeks ważnych miejsc	203
Indeks legendarnych miejsc	203
Indeks świąt	204
Bibliografia	205

opracowanie

streszczenie

charakterystyka

ważny cytat

problematyka

pewniak

ucz się tego, o co zapytają!

Pewniak
na teście

Lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają **odpowiedzi na pytania z podręczników i testów.**

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

ISBN 978-83-7517-082-5

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl